

*Smieszne
pytanie czy Minister
sp. Zewn. zna*

Poufne

Kopia
1.

Do Pana Ministra Spraw Zagranicznych
Republiki Polskiej

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA
WARSZAWA
L. Dz. 2057 dnia 18 / I 1919 r.
załącz. Wydział

Związek Odrodzenia Rosji, Główny jego Komitet, którego członkiem jestem i Wszechrosyjskie Narodowe Centrum, polecili mi przedstawić Polskiemu Rządowi i sferom politycznym następujące swe życzenia:

Związek Odrodzenia Rosji i Narodowe Centrum, jako dwie grupy ogniskujące dokoła siebie główne kierunki polityczne państwowości rosyjskiej, występując wobec Polski w imieniu przyszłego państwa rosyjskiego, pragną porozumieć się z przedstawicielami państwowości polskiej w sprawach jednakowo wspólnych obu państwom i narodom.

Z.O.R. i W.N.C. w długim szeregu tych wspólnych spraw za najważniejsze i aktualne w obecnej chwili poczytują:

1. Walkę z rosyjskim bolszewizmem
2. Walkę z germanizmem
3. Walkę z nacjonalistycznym bolszewizmem Ukrainy
4. Kwestję granic terytorjalnych obu państw i
5. Kwestję przyszłych stosunków handlowych i ekonomicznych.

Z.O.R. i W.N.C. mając obecnie bezpośredni kontakt ^z przedstawicielami polityki Entente, podporządkowują się całkowicie zasadniczym wytycznym polityki Rosji jako składowej części Związku Państw Porozumienia. W wysiłkach ku odbudowie państwowości rosyjskiej przez zwalczanie w kraju bolszewickiej anarchji i duchowemu odrodzeniu narodu rosyjskiego, Z.O.R. i W.N.C. stawiają sobie zadania połączenia wszystkich zdrowych sił rosyjskich pod znakiem nowej Rosji, opierającej swe konstrukcje wewnętrzne i stosunki zewnętrzne na prawie i postępie w granicach stawianych przez współczesną europejską demokrację

Mając jednak przed sobą wroga w postaci Rządu Sowietów i psychozy bolszewickiej, wynikającej z nieudolnych wiekowych rządów przedrewolucyjnej Rosji i nie poczuwając się zdolnymi o własnych siłach zwyciężyć go, Z.O.R. i W.N.C. w imieniu Rosji korzystają z wojennej i technicznej pomocy państw porozumienia-

Widząc jednak iż państwa porozumienia nie są w stanie udzielić takiej pomocy, któraby w najbliższej przyszłości zdecydowała o obaleniu Rządu Sowietów i rozumiejąc, iż anarchja bolszewicka jest wspólnym wrogiem Polski i Rosji - Z.O.R. i W.N.C. pragnęliby nie tylko porozumieć się z Rządem i społeczeństwem polskim co do wspólnej antibolszewickiej akcji, lecz i nadać jej najkorzystniejszy kierunek przez koordynację działań polskich i rosyjskich sił zbrojnych oraz wszystkich sił operujących na wschodzie Europy przeciw armji Sowieckiej Republiki.

Urzeczywistnienie takiej koordynacji polega na obecności miarodajnego przedstawiciela rządowych wojsk polskich przy głównym dowództwie rosyjskim, za które obecnie należy uważać Sztab Ochotniczej Armji generała Denikina, do czasu nim połączone oddziały Syberyjskie, Dońskie i Kubańskie przy współudziale wojsk Entente i polskich nie wytworzą nowego co do miejsca i charakteru wojennego centrum.

Z.O.R. i W.N.C. z ubolewaniem za przyszłość Rosji odczuwają wszelkie opóźnienia walki z anarchją; gdyż widocznem jest, iż obok zupełnej ruiny materialnej, bolszewizm wielkorosyjski po - grąża duszę narodu rosyjskiego w krańcową rozpacz niewolnictwa i w tym procesie reakcji lud rosyjski dojrzewa duchowo do swoich byłych wodzów, na czele których stoi mistyczny i nieomylny władca, biały ruski car.

Z.O.R. i W.N.C. mniema, iż polskie sfery kierujące są do - brze poinformowane o wewnętrznym stanie miast i wsi wielkorosyjskich, tego państwa śmierci, głodu, przemocy i nieustających powstań chłopskich, krwawo tłumionych w ogniu spalanych wsi i całych włości, więc tylko wzywa społeczeństwo polskie i jego Rząd do bacności, gdyż uświadamia sobie ogrom niebezpieczeństwa reakcji rosyjskiej nie tylko dla Rosji lecz także i dla Polski.

II.

Metody germańskiej polityki i jej zasadniczy kierunek i dawniej i obecnie starannie ukrywany przez dyplomatów i polity-

ków niemieckich, wielkie cele przyszłości niemieckiej w pocho-
dzie Niemców na wschód ku bogactwom wschodniej Europy i Azji,
maskowane utożsamianiem ich z dążeniami wyzwoleniczymi narodów,
pozostają nadal nieustającym niebezpieczeństwem zarówno dla
Polski jak i dla Rosji.

Wielka Polska odgradzająca Wschód od Niemiec, Wielka Polska
szukająca swej nierozbieżności z Wielką Rosją jest obaleniem za-
sadniczych niemieckich dążeń i unicestwieniem wielkich planów
zdobywczych niemieckich na Wschodzie.

Więc gdy porewolucyjne Niemcy przez umiejętne dostosowanie
się do nowych lecz nader krótkotrwałych form wewnętrznego roz-
stroju, potrafiły w zupełności zachować dawne zasadnicze kie-
runki polityki i usiłowania starych metod, gdy każdy krok nie-
miecki czy to w Kijowie, czy Nowoczerkasku, czy w Petrogradzie,
Gdańsku, Warszawie lub Wilnie jest obliczony na szkodę zarówno
polską jak i rosyjską, wówczas Z.O.R. i W.N.C. szukają porozu-
mienia z Polską i wzajemnego uświadomienia sobie nieubłaganej
i nieuniknionej wrogości Niemiec.

Porozumienie takowe może być dokonywanem przez stałych re-
prezentantów politycznych polskiej i rosyjskiej państwowości
nieoficjalnie akredytowanych ze strony rosyjskiej w Warszawie
przy Rządzie polskim, ze strony polskiej przy Centralnych Biu-
rach Związku Odrodzenia Rosji i Wszechrosyjskiego Narodowego
Centrum.

III.

Nowopowstała przy zbrojnej pomocy państw centralnych Repu-
blika Ukraińska, obejmująca w myśl Brzeskich traktatów pokojo-
wych swymi granicami ziemie polskie, rosyjskie, białoruskie,
krymskie i noworosyjskie, sięgając w swym bolszewizmie nacjona-
listycznym po Wschodnią Galicję z jednej strony i po Doński i
Kubański kraje z drugiej, określiła sama stosunki jakie się ma-
ją ułożyć pomiędzy Ukrainą a Polską i pomiędzy Ukrainą a Rosją.

Z.O.R. i W.N.C. stojąc niewzruszenie na zasadach szerokiej
autonomji / W.N.C. / i federacji /Z.O.R./ Ukrainy, uwzględnia-

jąc najżywotniejsze państwowe interesa rosyjskie w obecnej przełomowej chwili, uważać będą niezależną Ukrainę za wroga, grożącego szerokim i głębokim swym frontem bezpieczeństwu państwa.

Pomijając okoliczność nieudolnej polityki obecnego Rządu Ukraińskiego, dyrektorjatu Winniczenki, usuwającego z pod siebie grunt jakiegokolwiek państwowości, przez ugodową politykę z Rządem Sowietów, Z.O.R. i W.N.C. są najmocniej przekonani iż niezależne państwo ukraińskie nawet w normalnej konstrukcji wewnętrznej, szukając w europejskim układzie oparcia, zmuszone byłoby takowe znaleźć w państwach centralnych, rzucając bogactwa ukraińskich ziem na łup niemieckiej kolonizacji i przemysłu.

Kierując się zaś zrozumiałym interesem przyszłości państwowej rosyjskiej takż i ukraińskiej i nie wyłamując się z zasadniczych kierunków politycznego frontu Entente, Rosja musi już obecnie zwalczać na Ukrainie zarówno jak wielkorosyjski bolszewizm polityczny tak i separatyzm ukraiński.

Nowe drogi rozwoju przyszłości Rosji i Polski stawiają przed jednym i drugim narodem jedne i te same zadania i w sprawie separatyzmu ukraińskiego i jego zaborczych względem Rosji i Polski tendencji.

Nie przeceniając sytuacji obecnej można ją określić jako niezwykle pomyslną dla ułożenia lub przynajmniej zakreslenia nowych perspektyw stosunków polsko - rosyjskich wogóle, a kwestji granic terytorjalnych w szczególności.

W rozwoju wypadków doby obecnej rodzą się możliwości polityczne bliskiej i dalekiej przyszłości, lecz tylko równomierne kształtowanie razem z postępem sytuacji obecnej perspektyw przyszłości może zapewnić najlepsze, najpraktyczniejsze a dla interesów Polski najkorzystniejsze ich ostateczne ukształtowanie.

Przeto przedstawicielstwo polskie przy kierowniczych czynnikach rosyjskich miałoby za ważne zadanie przyjąć udział przez szeroką skalę wspólnych spraw, w kształtowaniu się, oraz państwowym układzie stosunków wewnętrznych rosyjskich, coby nie mogło nie sprzyjać interesom państwowym polskim.

Dotychczasowy kontakt sfer kierowniczych rosyjskich z Polską ogranicza się obecnością przy ogniskach życia politycznego rosyjskiego poszczególnych przedstawicieli odłamów polskiej myśli politycznej, często rzeczników partyjnych.

Samorzutność i nieodpowiedzialność takiego przedstawicielstwa, zadość czyniąc potrzebom lokalnym, w znaczeniu państwowym wytwarza atmosferę partykularnej polityki, szerząc nieświadomie dokoła siebie przekonanie, iż polską politykę państwową mogą robić tak samo dobrze jak i wojenną partyzantkę - ochotnicy z pod rozmaitych znaków politycznych.

Obecność przedstawicieli państw Entente przy Dowództwie Ochotniczej Armji, całkowicie podporządkowującej się politycznym hasłom W.N.C. i nie wrogiej kierunkom Z.O.R. wysuwa także potrzebę obecności tam plenipotenta polskiego nie tylko jako obrońcy miejscowych spraw polskich, lecz także zdolnego odczuć w chaosie teraźniejszości właściwe kierunki sytuacji politycznej najbliższego jutra, mierząc interes polityczny Polski miarą wielkopanstwowej polityki Europejskiej.

Ze względu na utrudnione warunki komunikacji przedstawicielstwo polskie w Rosji musi być zasobne w wielkie zaufanie społeczeństwa polskiego i Rządu i posiadać długotrwały odpowiednio do nieprzemijających interesów narodowych charakter.

IV.

Aczkolwiek odrodzeniowe prądy rosyjskiej myśli, w najlepszym i najgłębszym tego słowa znaczeniu stanowią sprzyjające tło dla rozwoju zupełnie nowych polsko - rosyjskich stosunków, tem niemniej należy stwierdzić, iż dawna aureola wielkiego Imperjum niezależnie od smutnych doświadczeń losu, ma nadto szerokie masy zwolenników, szczególnie w lewicowych sferach socjalistycznych i wśród burżuazyjnej prawicy.

Przeto kwestja granic państwowych polsko - rosyjskich, mojem zdaniem, nie należy do spraw łatwo rozwiązalnych, a zważywszy na zasadniczy cel mieć na Wschodzie sąsiada bez pretensji i żalu, kwestja ta nie może być rozpatrywana jako jedna z tych, które na

na Międzynarodowym Kongresie będą rozwiązane i zdecydowane niezależnie od mniejszych lub większych niedokładności, nie mających żadnego znaczenia dla Europy lecz posiadających niezmierną wagę jak dla Polski tak i dla Rosji.

Uspokojenie Z.O.R. i W.N.C. jako miarodajnych wyrazicieli opinii rosyjskiej w tej mierze nie jest bynajmniej tak jaskrawo zachowawcze, by polskie dążenia nie potrafiły znaleźć przez nie drogi.

Lecz takie lub inne posunięcie granicy polskiej na Wschód jedynie uzależnionem może być od sprzyjających obu stronom sytuacji politycznych, gdzie nadmiar korzyści rosyjskich osiągniętych ze strony polskiej, może i musi być opłacony w tej lub innej formie interesom polskim.

Baczność w korzystaniu z każdego politycznego kroku, jako przymiot przedstawiciela obecnych interesów polskich w Rosji, byłaby nietylko najlepszą drogą ku osiągnięciu możliwie największych korzyści, mniemam, byłaby jedyną drogą, gdyby warunki polskie wewnętrzne zezwoliły w całej szerokości wykorzystać obecną sytuację, gdyby interes polski współdziałał interesom rosyjskim nad bezbronnym stanem których zawisła ciężka ręka wybawców i pomocników. Możeby w pozycjach cyfr polska pomoc wypadłaby znacznie taniej od pomocy wielkich przyjaciół.

Podkreślam iż nowe prądy w myśli politycznej zapowiadają się generalną na całej linii rewizją dawniejszej zasady, iż Rosję zbawić może i musi zbrojna siła Entente.

Dziś gdy życzenia są bliskie urzeczywistnienia staje się wyraźnym, iż pomoc ta nie jest dla Entente łatwą pozostając jednak dla niej bardzo pożądaną.

Więc gdy kwestja zwaleni Rządu Sowiektow staje we właściwym świetle jako niełatwe nawet dla pogromców Niemiec zadanie, nie dlatego, że Rząd Sowiektow jest silny, przeciwnie, dlatego że siły Entente w Rosji są słabe - koncepcje polityczne w źródłach kierowniczych zaczynają mieć inny niż dotychczas wygląd.

Rosja chce sama sobie pomóc, następnie pragnie by jej pomogła Polska, Czechy i w końcu Entente. Rosja ma wszelkie racje

przyjmować pomoc Japonji z wielką oględnością, zarówno jak i pomoc Ameryki i starannie sobie obliczać pomoc Anglji i Francji.

Rosja widzi się w potrzebie we własnym interesie przenieść pomoc polską nad wszelką inną. Rosjanie przewidują trudności, jakie ma przed sobą Polska, lecz obliczając psychologiczne i historyczne czynniki, są przekonani, iż gdy społeczeństwo i Rząd Polski zechcą zrozumieć doniosłość i potrzebę polskiej pomocy - takowa może być dana i może być znaczną.

Gdy obecne nastroje miarodajnych sfer rosyjskich z łatwością pozwalają pertraktować o granicach, stopniowo przygotowując tę kwestję przed Kongresem, to w miarę rozwoju akcji wojennej polskiej na Wschodzie i jej pomyślności, ustepliwość rosyjska licząc się z faktami, może najzupełniej odpowiadać wymaganiom polskim, opierającym się nietylko na argumentach charakteru historycznego, lecz i na realną rzeczywistość, któraby umożliwiła zakończyć pertraktacje trwałą i zgodną umową.

V.

Przyszłe ekonomiczne i handlowe stosunki z Rosją są bez wątpienia jedną z potężnych dźwigni odrodzenia polskiego przemysłu i handlu. Rosyjski przemysł zrujnowany doszczętnie przez nieudolne zarządzenia sowieckich władz, w drodze swojego odrodzenia przedstawia się szerokiem polem, gdzieby się dało ułożyć zgodne warunki rozkwitu przemysłu i handlu obu państw. Lecz zasadnicze kwestje jako to: granicy celnej, lub Związku celnego, polskiego posiadania na terytorjum rosyjskiem i odwrotnie, kwestje prawodawstwa ku najkorzystniejszemu dla obu państw zabezpieczeniu praw obywateli, przemieszkujących i pracujących poza granicami swojego kraju, stanowią już dzisiaj bogatą treść dla wspólnego dochodzenia do realnych form przyszłych stosunków.

Polskie interesa byłyby całkowicie zagwarantowane w Rosji, gdyby obecnie już przy kierownictwie politycznem odradzającej się rosyjskiej państwowości, obok pełnomocnika polskiego wojska i polskiej polityki, stanął przedstawiciel polskich, ekonomicznych i handlowych interesów, tworząc wespół z pierwszymi dwoma fachowcami możliwie najkompetentniejsze przedstawicielskie ciało, funk-

cjonujące jednomyślnie w zupełnej odpowiedzialności przed polskim Rządem i polskim społeczeństwem.

Związek Odrodzenia Rosji w skład którego wchodzi kadeci, narodowi socjaliści, prawi S - R, mieńszewicy obrońcy, przedstawiciele kooperatyw i niektóre zawodowe związki, oraz Wszechrosyjskie Narodowe Centrum jako blok postępowych przemysłowców, działacze cerkiewnego Soboru, Związku Społecznych Działaczy /Moskwa/, Staroobrzędkowej Zgody /sogłasja/, lewica Związku Bankowych Działaczy Kadeci i szereg najwybitniejszych poszczególnych postaci są dwoma ogniskami myśli i czynu politycznego, któremi buduje się nowa Rosja

Przeżywając proces kształtowania się wewnętrznego, nie ustając w budowie nowej ideologii, zwalczając wśród rosyjskiego chaosu i anarchji psychologję wstecznictwa zarówno jak i demagogji Z.O.R. i W.N.C. świadomie dążą do ujęcia państwowej władzy w Rosji w swoje ręce.

Niezwykłe dzisiejsze warunki odmieniając normalny bieg rzeczy wymagają, by już zorganizowane w państwo społeczeństwo polskie uznało za potrzebne i dla siebie korzystne wejść w zupełne bliskie stosunki przez swoich przedstawicieli z przyoblekającym się w formę państwową społeczeństwem rosyjskiem, gdyż tego, zdaniem moich mocodawców i mojem, wymaga także i polski interes.

Jako obywatel polski, któremu dwie największe organizacje polityczne rossyjskie poruciły z zupełnem zaufaniem początkowe kroki w polsko-rossyjskiej sprawie, rozumiem wielką doniosłość dla Polski dobrego postawienia interesów polskich w Rossji. Przedkładając, zgodnie z Pańskim życzeniem, Panie Ministrze, niniejszy memoriał jestem najmocniej przekonany iż Pańskie doświadczenie dopełni całokształt rzeczy, za ledwie w ogólnikowych zarysach tu zobrażowanych.

Karol Władzysława
Warszawa
21/1 1919.